

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

УДК 343.233

DOI <https://doi.org/10.51989/NUL.2022.4.11>

ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ЧАСТИНИ П'ЯТОЇ СТАТТІ 36 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Андрусяк Ганна Миколаївна,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і процесу
Волинського національного університету імені Лесі Українки

У статті здійснено огляд правових позицій Верховного Суду у частині забезпечення сталості та єдності судової практики під час застосування частини 5 статті 36 КК України. У ній передбачено особливий випадок необхідної оборони, а саме що не можна вважати перевищенням меж необхідної оборони, що не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає. Виявлено, що суди першої та апеляційної інстанцій вкрай рідко прямо застосовують частину 5 статті 36 КК України, уникаючи констатації того чи іншого особливого випадку необхідної оборони. Водночас сама норма викладена законодавцем однозначно та не дає подвійних варіантів тлумачення. Охарактеризовано три правові позиції Верховного Суду, які стосуються відвернення шкоди будь-якими засобами у разі насильницького вторгнення у житло, нападу групи осіб або нападу озброєної особи. У кожному з проаналізованих рішень Верховного Суду констатувалося наявність особливого випадку необхідної оборони, що зумовлювало закриття кримінального провадження щодо обвинуваченого.

Аналіз постанови Верховного Суду, в якій було встановлено ознаки необхідної оборони під час захисту життя і здоров'я учасників дорожнього руху, виявив неправильність кваліфікації дії обвинуваченого за частиною 2 статті 286 КК України. Окрім того, запропоновано скоригувати частину 5 статті 36 КК України шляхом зміни формулювання третього особливого випадку необхідної співучасті, а саме «вторгнення у житло або інше володіння особи із застосуванням насильства або у нічний час, або з пошкодженням перешкод доступу до житла або до іншого володіння особи».

Ключові слова: необхідна оборона, захист, напад, озброєна особа, група осіб, насильницьке вторгнення, житло, інше володіння особи.

Andrusiak Anna. Legal positions of the Supreme Court regarding the application of the fifth part of Article 36 of the Criminal Code of Ukraine

The article reviews the legal positions of the Supreme Court in terms of ensuring the stability and unity of judicial practice during the application of Part 5 of Article 36 of the Criminal Code of Ukraine. It provides for a special case of necessary defense, namely that the use of weapons or any other means or objects to protect against an attack by an armed person or an attack by a group of persons, as well as to repel unlawful violent invasion of a dwelling or other premises, regardless of the severity of the damage caused to the person who encroaches. It was found that the courts of the first and appellate instances very rarely directly apply part 5 of Article 36 of the Criminal Code of Ukraine, avoiding ascertaining one or another special case of the necessary defense. At the same time, the norm itself is clearly stated by the legislator and does not give double options for interpretation. Three legal positions of the Supreme Court are described, which relate to averting harm by any means in the event of a violent home invasion, an attack by a group of persons, or an attack by an armed person. In each of the analyzed decisions of the Supreme Court, the presence of a special case of necessary defense was established, which led to the closure of the criminal proceedings against the accused.

An analysis of the Supreme Court's decision, in which the signs of necessary defense during the protection of the life and health of road users were established, revealed the incorrectness of the qualification of the accused's action under Part 2 of Article 286 of the Criminal Code of Ukraine. In addition, it is proposed to amend part 5 of Article 36 of the Criminal Code of Ukraine by changing the wording of the third special case of necessary complicity, namely "invasion of a person's home or other property with the use of violence or at night, or with damage to obstacles to access to a person's home or other property"

Key words: *necessary defense, protection, attack, armed person, group of persons, forcible invasion, dwelling, other possession of a person.*

У частині п'ятій статті 36 Кримінального кодексу України (далі – КК) закріплено положення про те, що не можна вважати перевищенням меж необхідної оборони, що не має наслідком кримінальну відповідальність застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту від нападу озброєної особи або нападу групи осіб, а також для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення, незалежно від тяжкості шкоди, яку заподіяно тому, хто посягає. Вказані законодавчі положення спрямовані на те, щоб з урахуванням важливості того порядку суспільних відносин, який поставлений під охорону кримінального закону, чи з огляду на особливості обстановки вчинення кримінального правопорушення, спричинення будь-якої шкоди особі, які намагається вчиняє кримінальні правопорушення не визнавалося протиправним. Попри детальне та вичерпне перерахування випадків, за яких спричинення шкоди порядку суспільних відносин не вважається перевищенням меж необхідної оборони у ч. 5 ст. 36 КК, судова практика неохоче застосовує відповідні положення, що негативно впливає на захист законних прав і свобод людини.

У теорії кримінального права проблема застосування частини 5 ст. 36 КК була предметом уваги багатьох науковців. У цій царині відзначимо науковий доробок таких вчених, як В.В. Аніщук, Ю.В. Баулін, О.О. Дудоров, О.О. Кваша, І.В. Козич, Б.М. Орловський, І.І. Присяжнюк, В.В. Сташис, Т.М. Столяр, В. Я. Тацій, Л.О. Фещенко, П.Л. Фріс та інших.

Попри увагу науковців до проблеми необхідної оборони, все ж доводиться констатувати, що на сторінках їхніх праць практично не приділяється увага тому, якою є судова практика у частині засто-

сування ч. 5 ст. 36 КК. Особливо актуальним у цьому сенсі є практика Верховного Суду (далі – ВС), який згідно з ч. 1 ст. 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» є найвищим судом у системі судоустрою України, який забезпечує сталість та єдність судової практики у порядку та спосіб, визначені процесуальним законом. Таким чином, саме практика ВС у цій частині є важливою квінтесенцією розвитку наукового знання та орієнтиром для практики судів першої та апеляційної інстанцій, а тому потребує детального аналізу.

На думку Б.М. Орловського, у ч. 5 ст. 36 КК, йдеться про спеціальні випадки необхідної оборони, які передбачають можливість захисту будь-якими засобами від протиправних посягань, що становлять найвищу суспільну небезпеку [2, с. 57]. Водночас П.Л. Фріс відносить описане до ситуацій підвищеної небезпеки для особи, яка була піддана нападу», за яких можливе застосування крайніх заходів [3, с. 261].

Як зазначалося вище, до таких спеціальних випадків необхідної оборони законодавець відносить спричинення шкоди будь-якої тяжкості тому, хто посягає, у разі застосування зброї або будь-яких інших засобів чи предметів для захисту: 1) від нападу озброєної особи; 2) від нападу групи осіб; 3) для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення.

Отже, КК дозволяє захищатися з використанням будь-яких засобів та незалежно від заподіяної шкоди від нападу озброєної особи. Озброєність, на думку В.А. Робака, має місце у тому випадку, коли особа використовує не лише вогнепальну зброю, а й газову або пневматичну зброю, яка призначена для стрільби гумовими кулями та за тактико-технічними характеристиками має початкову швидкість польоту кулі 100 і вище метрів за секунду або іншу газову

або пневматичну зброю, перероблену для стрільби зазначеними кулями [4, с. 116]. Частково погоджуючись із вказаним підходом, відзначимо, що озброєність, на нашу думку, передбачає використання особою і холодної зброї. Так, вироком Жовтневого районного суду м. Харкова від 10.12.2018 ОСОБА_1 засуджено за вчинення кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 115 КК. Як було встановлено вироком, на перехресті вулиць між ОСОБА_1 та ОСОБА_3 виникла сварка, яка далі переросла в бійку, після закінчення якої ОСОБА_1 направився за місцем свого проживання. У ОСОБА_1, який усвідомлював, що ОСОБА_3 прийде до нього з метою помсти, на ґрунті попереднього конфлікту виник злочинний умисел, спрямований на протиправне заподіяння смерті іншій людині, з метою недопущення повторного насильства стосовно себе зі сторони ОСОБА_3. ОСОБА_1 в одній із кімнат власного будинку взяв із сейфа свою мисливську рушницю, зарядив двома набоями та став чекати ОСОБА_3. Через деякий час на територію домоволодіння зайшов ОСОБА_3 і, тримаючи в правій руці сокиру, став ходити по подвір'ю. ОСОБА_1 окликнув його, а ОСОБА_3, утримуючи в правій руці сокиру, почав йти в його бік. ОСОБА_1 зробив влучний постріл у груди ОСОБА_3, внаслідок чого той помер [5].

Харківський апеляційний суд в ухвалі від 27.02.2020, залишивши оцінку дій обвинуваченого як умисне вбивство без кваліфікуючих ознак, вказав, що необхідна оборона має бути своєчасною. Вона можлива від наявного посягання, тобто такого, яке вже почалося і ще не закінчилося. З огляду на те, що постріл було здійснено з невеликої відстані, то посягання ще не почалося. Апеляційний суд також звернув увагу на те, що постріл був здійснений шротом. У показаннях та в апеляційній скарзі ОСОБА_1 вказував, що готувався на полювання на вуток. Шрот використовується для пострілів по крупному звіру та має велику зупиняючу силу але менший розкид порівняно з дробом, який використовують для полювання на птицю. Ця обставина свідчить про те, що обвинувачений заздалегідь готувався до пострілу та бажав настання наслідків у вигляді смерті ОСОБА_3. З огляду на

викладене апеляційний суд дійшов висновку про відсутність стану необхідної оборони у ОСОБА_1 та бажання спричинити смерть загиблому [6].

Водночас ВС зауважив, що не ґрунтуються на вимогах закону висновки судів попередніх інстанцій про те, що оскільки дії ОСОБА_1 були умисними, то стан необхідної оборони виключається. ВС звернув увагу на те, що дії особи, яка захищається від нападу, також є умисними, адже особа передбачає настання наслідку (у цьому випадку – у вигляді смерті) і бажає або свідомо припускає їх настання. Однак такі дії не визнаються законом суспільно небезпечними, а тому виключається протиправність діяння. Як зазначив у постанові від 16.03.2021 ВС, зі встановлених судами першої та апеляційної інстанцій фактичних обставин кримінального провадження вбачається, що смерть потерпілому ОСОБА_1 заподіяв, перебуваючи у стані необхідної оборони, з метою відвернення нападу озброєної особи [7]. На нашу думку, саме таке рішення ВС є правильним, таким, що ґрунтується на вимогах Закону, зокрема, передбачених ч. 5 ст. 36 КК, яким, як зазначалося вище, допускається застосування зброї для захисту від нападу озброєної особи. У ситуації, що аналізується, обвинувачений вистрілив з вогнепальної зброї у потерпілого, який був озброєний сокирою та нападав на нього. А тому у цьому випадку має місце стан необхідної оборони, який виключає кримінальну відповідальність особи, яка застосувала зброю для захисту свого життя та здоров'я від нападу озброєної особи.

Законодавець визнає особливим випадком необхідної оборони не лише захист від нападу озброєної особи, а й від нападу групи осіб. Адже діяльність групи осіб, які діють спільно, узгоджено, створює підвищені ризики для особи порівняно з протиправною поведінкою однієї особи. Так, за вироком Цюрупинського районного суду Херсонської області від 14.01.2020 ОСОБА_1 визнано винуватим в одному з епізодів злочинної діяльності у тому, що він під час конфлікту з ОСОБА_2 та ОСОБА_3, які перебували у стані алкогольного сп'яніння і завдавали йому ударів ногами і кулаками по голові й тулубу, будучи у стані сильного

душевного хвилювання, який виник через протизаконне насильство з боку потерпілих, вихопив із сумки револьвер та, стоячи на колінах, будучи притиснутим до землі, з накинutoю на голову курткою, з мотиву припинення протиправних дій потерпілих здійснив підряд два постріли у бік ОСОБА_2 та ОСОБА_3, з яких – один постріл у голову ОСОБА_2, заподіявши останньому тілесні ушкодження, від яких настала його смерть, а другий – утулуб ОСОБА_3, заподіявши останньому легкі тілесні ушкодження, що призвели до короткочасного розладу здоров'я. Так дії були перекваліфіковані судом першої інстанції з ч. 1 ст. 115 КК на ст. 116 КК, а також кваліфіковані за ч. 1 ст. 125 КК [8].

За результатом апеляційного розгляду Херсонський апеляційний суд встановив, що висновок місцевого суду у вироку в частині кваліфікації дій ОСОБА_1 за ст. 116 КК та ч. 2 ст. 125 КК є помилковим та ухвалою від 05.05.2020 скасував цей вирок в частині засудження останнього за ст. 116 КК та ч. 2 ст. 125 КК [8].

ВС у постанові від 11.11.2020 на підставі касаційної перевірки матеріалів цього кримінального провадження констатував, що у діянні засудженого є стан необхідної оборони, межі якої не були перевищені, ураховуючи поведінку двох нападників, які перебували у стані сп'яніння, інтенсивність та характер їх дій, що давали засудженому, який захищався, підстави сприймати загрозу реальною [8]. Вважаємо таке рішення обґрунтованим, оскільки воно базується на положеннях ч. 5 ст. 36 КК

I, насамкінець, третім спеціальним випадком необхідної оборони є спричинення шкоди будь-якої тяжкості для відвернення протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення. Так, згідно з вирокком Городенківського районного суду Івано-Франківської області від 01.06.2014 ОСОБА_2 визнано винуватим у тому, що він після 19.00 год., перебуваючи за місцем свого проживання, вчинив умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони, а саме, захищаючись від незаконного проникнення у його житло та нападу з боку ОСОБА_4 і ОСОБА_5, наніс останній кухонним ножом один удар у груди, у результаті чого потерпіла того ж вечора померла у лікарні [9]. Ухвалою Апе-

ляційного суду Івано-Франківської області від 01.06.2017 вирок суду першої інстанції щодо ОСОБА_2 залишено без зміни [10]. Відповідно до фактичних обставин кримінального провадження у нічний час доби потерпіла спільно з ОСОБА_8 зайшли у квартиру ОСОБА_2, в коридорі почали з ним розмову, яка переросла у бійку. ОСОБА_2 наніс удар ногою ОСОБА_8, той його відштовхнув, в результаті чого вони опинилися в кухні. Після цього ОСОБА_2 схопив великий кухонний ніж та наніс ним ушкодження у вигляді проникаючого ножового поранення грудної клітки зліва з пошкодженням легені, а також масивною крововтратою, які за висновком судово-медичного експерта є тяжкими тілесними ушкодженнями, які є небезпечними для життя, однак ОСОБА_4 померла від масивної зовнішньої та внутрішньої кровотечі, яка розвинулася внаслідок поранення. Як було зазначено вище, суди першої та апеляційної інстанцій не визнали такі дії ОСОБА_2 правомірними та не застосували положення ч. 5 ст. 36 КК.

Місцевий суд, обґрунтовуючи відсутність у діях обвинуваченого стану необхідної оборони, відзначив, що ніяких предметів, які могли б спричинити ОСОБА_2 тяжкі тілесні ушкодження чи смерть, ні ОСОБА_4, ні ОСОБА_5 не використовували. Про те, що ОСОБА_5 займається боротьбою, обвинувачений дізнався в даному кримінальному провадженні, а раніше він не був з ним знайомий і нічого про нього не знав. В той час як при необхідній обороні обстановка, що склалася, мала давати обвинуваченому достатні підстави вважати, що мало місце реальне посягання на нього, і він не усвідомлював і не міг усвідомлювати помилковості свого припущення [9]. Апеляційний суд відзначив, що застосований обвинуваченим засіб захисту та заподіяння шкоди у вигляді позбавлення життя за даних конкретних обставин справи не відповідає небезпечності посягання та обстановці захисту, оскільки обвинувачений вийшов за межі заходів, необхідних для захисту своїх охоронюваних законом прав та інтересів, тобто перевищив межі необхідної оборони [10].

Проте, якщо уважно поглянути на обстановку, в якій було спричинено смерть потерпілій, обвинувачений захищався,

насамперед, від насильницького вторгнення у своє житло, а також від нападу групи осіб. Традиційно у теорії кримінального права під нападом розуміється раптова, несподівана для потерпілого, короткочасна, агресивна, насильницька дія. Власне така дія мала місце у ситуації, що розглядається. Адже дві особи із застосуванням насильства, пошкоджуючи майно обвинуваченого (двері), несподівано для нього почали вторгнення у його житло. ВС обгрунтовано визнав, що висновки місцевого та апеляційного судів про перевищення ОСОБА_2 меж необхідної оборони є безпідставними. Окрім того, сформулював правову позицію, що заподіяння смерті особі ударом ножа з метою захисту від незаконного проникнення до житла і протиправного посягання з боку нападників (групи осіб), що створювало реальну загрозу заподіяння шкоди життю та здоров'ю особи, яка захищалась, виключає кримінальну відповідальність відповідно до ч. 5 ст. 36 КК [11].

Завершуючи характеристику правових позицій ВС у частині застосування ч. 5 ст. 36 КК, зацентруємо увагу ще на одній правовій позиції касаційного суду.

За вироком Роздільнянського районного суду Одеської області від 23.11.2020 ОСОБА_1 було визнано винуватим та засуджено за ч. 2 ст. 286 КК. Як було встановлено у вироку, ОСОБА_1, керуючи автомобілем, зупинився на вимогу ОСОБА_2, який після повної зупинки автомобіля сів обличчям вперед на його капот, проте ОСОБА_1, діючи в порушення вимог п. 10.1 Правил дорожнього руху при об'єктивній можливості бачити обстановку навколо, не впевнився в тому, що це буде безпечним і не створить перешкод або небезпеки іншим учасникам дорожнього руху та, маючи технічну можливість запобігти настанню дорожньо-транспортної пригоди, на вказаному автомобілі почав рух вперед із сидячим на капоті потерпілим ОСОБА_2, який під час руху автомобіля не втримався та впав на проїжджу частину дороги, в результаті чого отримав тяжкі тілесні ушкодження [12]. Апеляційний суд залишив таке рішення суду першої інстанції без зміни [13].

На нашу думку, кваліфікація дій обвинуваченого судом першої інстанції за ч. 2

ст. 286 КК є сумнівною. Так, обов'язковою умовою кримінальної відповідальності за цією статтею є обстановка дорожнього руху. ОСОБА_1 у провину ставилося порушення п. 10.1 Правил дорожнього руху, який установлює обов'язок водія перед початком руху, перестроюванням та будь-якою зміною напрямку руху переконатися, що це буде безпечним і не створить перешкод або небезпеки іншим учасникам руху [14]. Судячи з ситуації, яка описана у вказаних вище судових рішеннях, йдеться не про порушення обвинуваченим Правил дорожнього руху, а про захист свого життя чи здоров'я, а також життя та здоров'я іншої людини – пасажира, який знаходився у салоні автомобіля. Незважаючи на те, що події відбувалися на проїжджій частині дороги, все ж обстановки дорожнього руху як обов'язкової ознаки складу кримінального правопорушення, передбаченого ч. 2 ст. 286 КК, яка інкримінувалася обвинуваченому місцевим та апеляційними судами, у цій ситуації немає. А тому й оцінка його дій у судових рішеннях – дискусійна.

ВС у постанові від 08.09.2022 визнав дії обвинуваченого як такі, що вчинені у стані необхідної оборони. Адже обставини, що мали місце у цій ситуації, чітко вказують на те, що ОСОБА_1 знав потерпілого ОСОБА_2 як конфліктну людину, який неодноразово брав участь у конфліктних ситуаціях із різного роду наслідками та за обставин, що склалися на місці пригоди, у засудженого ОСОБА_1 небезпідставно сформувався страх за своє життя та здоров'я, а також за життя і здоров'я пасажира свого автомобіля – ОСОБА_3, оскільки вночі, близько 2.30 год, з компанії людей, які, на думку ОСОБА_1, була в стані алкогольного сп'яніння, різко вийшов ОСОБА_2 на проїжджу частину дороги, різким жестом спинив його автомобіль, потім виліз на капот машини. В цей час компанія, з якою вночі перебував ОСОБА_2, знаходилася поруч [15].

У цій справі суддею Н.О. Антонюк було висловлено окрему думку. Ця суддя вважає, що дії ОСОБА_1 є протиправними та не містять ознак необхідної оборони. Вона мотивує свою точку зору тим, що обстановка, в якій відбувалися події, нічний час та група людей, які знаходилися біля

автомобіля та поводити себе спокійно по відношенню до водія та пасажира, нічим не погрожували і не проявляли агресії, не може вважатися такою, що створювала небезпеку для життя та здоров'я останніх. Не давала таких підстав і поведінка потерпілого ОСОБА_2, який, будучи у стані алкогольного сп'яніння, стрибнув на капот автомобіля і знаходився там, нічим не погрожуючи водію та пасажиру. Обстановка та обставини події вказують на те, що протиправного посягання з боку потерпілого та компанії людей, що знаходилася біля автомобіля, не було. Сам лише страх ОСОБА_1 через нічний час та групу людей на дорозі біля автомобіля не дають обґрунтованих підстав вважати, що він знаходився у стані необхідної оборони. Перебування потерпілого ОСОБА_2 на капоті автомобіля створювало перешкоду для руху водію автомобіля ОСОБА_1. За вказаних обставин він, як водій транспортного засобу, повинен був не рухатися і вжити заходів для того, щоб ОСОБА_2 зліз з капоту (попередити останнього про небезпеку, щоб він зліз з капоту, або попросили людей, які знаходились біля автомобіля, щоб його зняли), та продовжити рух лише після усунення перешкоди. Інакше рух автомобіля з людиною на капоті створював умови для загрози її життю і здоров'ю, що і сталося внаслідок недотримання ОСОБА_1 вказаних вимог Правил дорожнього руху [16].

На нашу думку, за наявності чинного регулювання питання необхідної оборони варто погодитися саме з цією окремою думкою судді. Адже ч. 5 ст. 36 КК може застосовуватися лише у трьох випадках, що передбачені у цій частині. У цій же ситуації потерпілий не був озброєний, напад вчинив самостійно, а не в групі осіб, а обвинувачений не відвертав протиправне насильницьке вторгнення у житло чи в інше приміщення. Проте, як вбачається, характер вчинених дій потерпілим та його стан на момент вчинення протиправних дій (стан сп'яніння, різкий вихід на проїжджу частину, зупинка транспортного засобу, яким керував обвинувачений, стрибок на капот автомобіля), попередня

поведінка потерпілого (конфліктність), з якою був обізнаний обвинувачений, обстановка, в якій потерпілий вчиняв протиправні дії (нічний час, наявність поруч групи людей, в якій знаходився потерпілий, що перебували у стані сп'яніння) свідчать про підвищену ступінь суспільної небезпеки дій, вчинених потерпілим. На нашу думку, відповідного коригування потребує ч. 5 ст. 36 КК. Так, І.І. Присяжнюк з метою однакової кримінально-правової охорони будь-якого володіння особи та приведення у відповідність конституційних положень та ст. 36 КК, а також для забезпечення вимоги єдності понятійного апарата КК, обґрунтовано пропонував у ч. 5 ст. 36 КК термін «інше приміщення» замінити на термінологічний зворот «інше володіння особи», а для усунення надлишковостей – виключити з ч. 5 цієї статті прикметник «насильницьке» [17, с. 10]. На думку І.В. Козича, доцільно уточнити у ч. 5 ст. 36 КК словосполучення «протиправного насильницького вторгнення у житло чи інше приміщення» замінити на словосполучення «протиправного вторгнення у житло чи інше приміщення, поєданого із насильством, яке є небезпечним для життя чи здоров'я особи [18, с. 141]. Повністю сприйняти висловлені вище пропозиції науковців не вбачається можливим, адже конкретизація насильства, як це пропонує І.В. Козич, зумовить обмежене застосування ч. 5 ст. 36 КК. Вважаємо за доцільне передбачити особливим випадком необхідної оборони не лише вторгнення у житло чи інше приміщення, а й будь-яке інше володіння особи. Окрім того, вважаємо за доцільне також у ч. 5 ст. 36 КК насильницьке вторгнення доповнити вказівкою на вторгнення у нічний час або з пошкодженням перешкод доступу до житла або іншого володіння особи, що має місце у цьому випадку.

Отже, нарівні з виробленою рядом правових позицій, які стосуються застосування ч. 5 ст. 36 КК, в якій передбачаються особливі випадки необхідної оборони, що сприяє не лише єдності та сталості судової практики, а й розвитку наукового знання про необхідну оборону у кримінальному праві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. URL: <https://cutt.ly/IVHgRI3> (дата звернення: 29.09.2022).
2. Орловський Б.М. Теоретичні і практичні основи кримінально-правового регулювання обставин, що виключають злочинність діяння при захисті від суспільно небезпечного посягання : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 ; Одеський нац. ун-т ім. І.І. Мечнікова. Одеса, 2013. 211 с.
3. Фріс П.Л. Кримінальне право України. Загальна частина : підручн. для студ. вищ. навч. закладів. Київ : Атіка, 2004. 488 с.
4. Робак В.А. Озброєність як ознака деяких складів злочинів за кримінальним законодавством України. *Право і безпека*. 2009. С. 115–117.
5. Вирок Жовтневого районного суду м. Харкова від 10.12.2018 у справі № 627/1021/17 (провадження № 1-КП/639/170/18). URL: <https://cutt.ly/1VZolbQ> (дата звернення: 29.09.2022).
6. Ухвала Харківського апеляційного суду від 27.02.2020 у справі №627/1021/17 (провадження № 11-кп/818/1330/20). URL: <https://cutt.ly/MVZabTn> (дата звернення: 29.09.2022).
7. Постанова Верховного Суду від 16.03.2021 у справі № 627/1021/17 (провадження № 51-2602км20). URL: <https://cutt.ly/3VZsj7S> (дата звернення: 29.09.2022).
8. Постанова Верховного Суду від 11.11.2020 у справі № 658/278/15-к (провадження № 51-3506км20). URL: <https://cutt.ly/UVZcYsM> (дата звернення: 29.09.2022).
9. Вирок Городенківського районного суду Івано-Франківської області від 20.06.2014 у справі № 342/538/14-к (провадження № 1-кп/342/53/2014). URL: <https://cutt.ly/xVLDw9X> (дата звернення: 29.09.2022).
10. Ухвала Апеляційного суду Івано-Франківської області від 01.06.2017 у справі № 342/538/14-к (провадження № 11-кп/779/233/2017). URL: <https://cutt.ly/TVLS7CL> (дата звернення: 29.09.2022).
11. Постанова Верховного Суду від 26.04.2018 у справі № 342/538/14-к (провадження № 51-646км18). URL: <https://cutt.ly/hVLSa4V> (дата звернення: 29.09.2022).
12. Вирок Роздільнянського районного суду Одеської області від 23.11.2020 у справі № 511/875/20 (провадження № 1-кп/511/138/20). URL: <https://cutt.ly/gVZmCeO> (дата звернення: 29.09.2022).
13. Ухвала Одеського апеляційного суду від 02.12.2021 у справі № 511/875/20 (провадження № 11-кп/813/251/21). URL: <https://cutt.ly/kVZQNbF> (дата звернення: 29.09.2022).
14. Правила дорожнього руху, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306. URL: <https://cutt.ly/IVZEbcW> (дата звернення: 29.09.2022).
15. Постанова Верховного Суду від 08.09.2022 у справі № 511/875/20 (провадження № 51-1037км22). URL: <https://cutt.ly/zVZmdE5> (дата звернення: 29.09.2022).
16. Окрема думка URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106243422> (дата звернення: 29.09.2022).
17. Присяжнюк І.І. Кримінальна відповідальність за порушення недоторканності житла або іншого володіння особи в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08; Ін-т держави і права ім. І.М. Корецького НАН України. Київ, 2010. 230 с.
18. Козич І.В. Кримінально-правова політика у сфері протидії злочинам, що вчиняються із застосуванням насильства : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 ; Львів держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2012. 214 с.